

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є оцінка економічної доцільності надання пільг із податків.

Список літератури

1. Онишко О.В. Формування та структура правового інституту регулювання податкового боргу / О.В. Онишко // Науковий вісник Нац. уні-ту ДПС України. Сер.: Економіка, право. – 2010. – № 1. – С. 263-268.
2. Бондаренко І.М. Правові питання вдосконалення системи податкового права [Електронний ресурс] // Актуальні проблеми державного управління. – 2008. – № 2 (34). – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu/2008_2/index.html>.
3. Гриценко О.А. Ухилення від сплати податків: загроза економічному порядку / О.А. Гриценко // Вісник Нац. юридич. академії України імені Ярослава Мудрого. Сер.: Економічна теорія та право. – 2011. – № 1. – С. 87-97.
4. Баланс: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 [Електронний ресурс]: [затвердж. наказом Міністерства фінансів України від 31 берез. 1999 р. № 87]. – Режим доступу: <<http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO2.aspx>>.
5. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: [Електронний ресурс]: Закон України: [від 14 трав. 1992 р. № 2343-XII]. – Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show?nreg=2343-12&find=1&text=%EF%EE%E4%E0%F2%EA&x=17&y=9#w15>>.
6. Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу: [Електронний ресурс]: Закон України: [від 23 черв. 2005 р. № 2711-IV]. – Режим доступу: <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2711-15>>.
7. Спасибо В.В. Перспективи реформування інституту пені у податковому праві України / В. В. Спасибо // Адвокат. – 2010. – № 2. – С. 28-31.

УДК 339.727.22:336(477)

Футало Т.В., д-р екон. наук, проф. (ЛКА, Львів)

ЗАГРОЗИ ЕКСПАНСІЇ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ В УКРАЇНУ

У статті досліджено вплив іноземного капіталу на банківську систему України та сформовано основні загрози присутності іноземних банків в Україні.

Ключові слова: іноземний капітал, іноземні банки, банківська система, національна безпека країни.

За розгляду питання про вплив іноземного капіталу на вітчизняну банківську систему та на економіку України загалом не можна дати однозначної відповіді про користь або шкоду від участі іноземних учасників у веденні банківського бізнесу в Україні. Враховуючи світові тенденції фінансової глобалізації, уникнути проникнення іноземних інвестицій в країну майже неможливо, за винятком застосування жорстких обмежень з боку уряду. І на сьогодні більшість

науковців вважає позитивним явищем присутність значної частки іноземного капіталу в банківській системі України, зважаючи на такі позитивні моменти як: розвиток вітчизняної банківської системи, введення нових технологій у банківську справу, підвищення рівня капіталізації банківської системи і забезпечення її фінансової стійкості за рахунок іноземних банків. Однак присутність іноземних банків у банківській системі України все ж передбачає певний рівень залежності від інших країн, материнських компаній іноземних банків, що створює додаткові загрози для стабільного та безризикового розвитку вітчизняної банківської системи.

Дослідженням теоретичних та практичних питань впливу іноземного капіталу на банківський сектор України займалися такі зарубіжні та вітчизняні науковці, як: Дж. Маршал, Р. Петерсен, Р. Ринутро, Р. Левін, В. Геєць, А. Шاپовалов, О. Дзюблюк, Ф. Шпиг, А. Спіфанов, А. Мороз, Р. Набок, Н. Шелудько, О. Барановський та ін.

Незважаючи на значну кількість робіт в напрямку дослідження впливу іноземного капіталу на вітчизняний банківський сектор, низка питань, пов'язаних з дослідженням загроз присутності іноземних банків в Україні та ризиків їхньої діяльності, є недостатньо висвітленими та потребують додаткових досліджень.

Метою статті є дослідження впливу іноземного капіталу на вітчизняну банківську систему та визначення можливих загроз присутності іноземних банків в Україні.

На сьогоднішній день іноземний капітал займає вагоме місце в банківській системі України, що підтверджується, зокрема, значними частками іноземних банків на вітчизняному ринку кредитів та депозитів. За останні роки частка іноземного капіталу в банківській системі України зросла, та існують перспективи її збільшення до рівня 50%. Станом на 01.04.2012 р. частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків України становила 41,8% (рисунок 1).

Враховуючи доволі значну частку іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі, актуальності набуває дослідження впливу іноземних банків на економіку України та її банківську систему. У цьому аспекті Україна належить до групи країн, в яких частка іноземного банківського капіталу коливається в межах від 15 до 80%. Однак не можна однозначно стверджувати про повну залежність банківської системи України від іноземних учасників – рівень залежності можна визначити як достатньо високий.

У 2004-2006 рр. за рахунок сприятливої ситуації в Україні та необхідності виконання нею умов для вступу до Світової організації торгівлі (СОТ) іноземні банки отримали можливість збільшити свою присутність у вітчизняному банківському секторі. На той час більшість науковців вважали активну експансію іноземних банків позитивним явищем з наступних причин, пов'язаних з необхідністю:

- оптимізувати структуру банківської системи України та створити таку її модель, яка б відповідала економічно розвиненим країнам, зокрема європейським;
- розширити спектр банківських послуг та підвищити їхню якість;

- залучення додаткових ресурсів через іноземні банки для фінансування економіки України;
- розширити доступ населення до кредитування через зниження відсоткових ставок за кредитами іноземними банками;
- інтегруватися у світове господарство та зменшити залежність банківської системи країни від внутрішніх ризиків;
- відкрити доступ для відкриття філій іноземних банків у вітчизняному банківському секторі для виконання умов вступу до СОТ;
- підвищити міжнародні фінансові рейтинги України з метою залучення іноземних інвестицій не лише в банківську сферу, а й в інші галузі економіки [2].

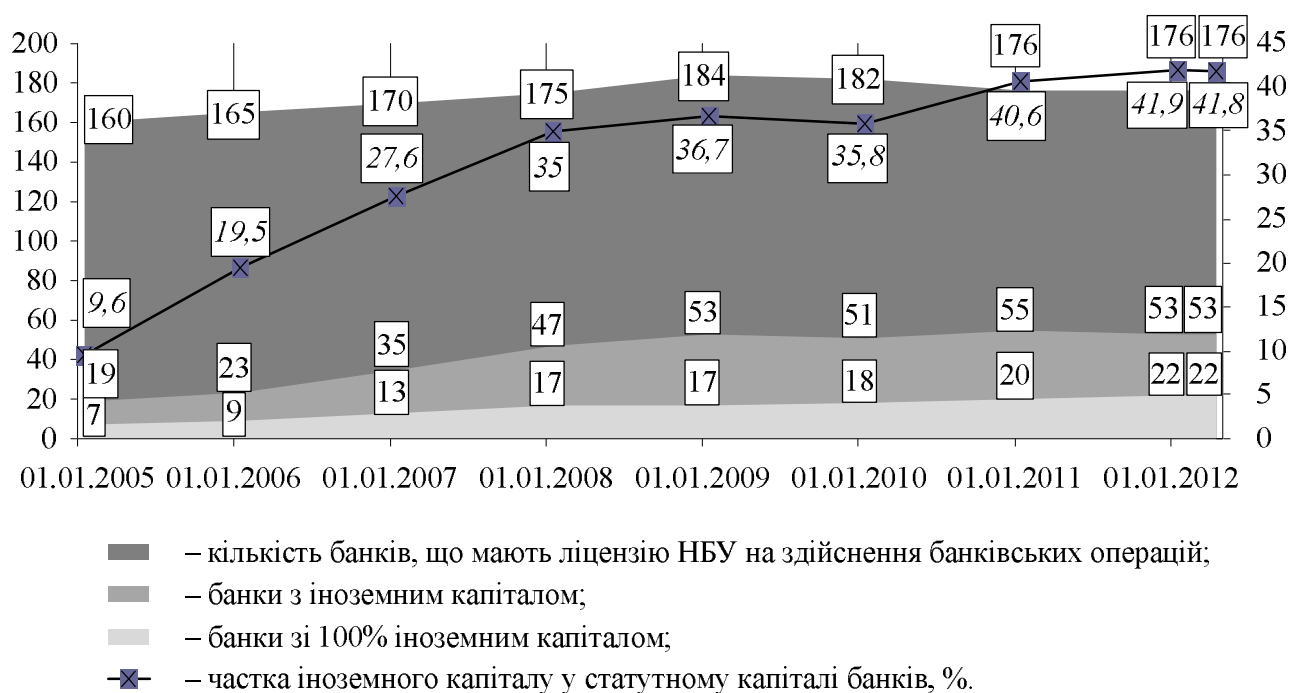

Рисунок 1 – Кількість іноземних банків у банківському секторі України та частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків [1]

Сьогодні можна стверджувати, що іноземні банки вже внесли певний вклад в розвиток вітчизняної банківської системи та економіки України в цілому. Незважаючи на найновіші технології та досвід в галузі банківської справи, які іноземні банки використовують в Україні, інші позитивні очікування від приходу іноземного банківського капіталу, що мали місце в середині 2000-х рр., на даний момент не справджуються. У зв'язку з цим зараз надмірна присутність іноземного капіталу в банківській системі України розцінюється як небажане явище, що несе за собою певні ризики для українського фінансового ринку та економіки України загалом.

Тому необхідним є формування переліку основних загроз, які несе присутність іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі. До таких загроз можемо віднести:

- загрозу економічній незалежності – суверенітету України. Володіння банками в Україні дає можливість іноземним учасникам здійснювати суттєвий

вплив на економіку України, що може відображатись у різкому коливанні курсу гривні, зростанні вартості кредитів та інших послуг, припинення надання певних банківських послуг та ін. Найбільш небажаними наслідками такої загрози є можливий тиск на владні, фінансові й управлінські структури з боку іноземної сторони;

- цілі діяльності іноземних банків не завжди співпадають з національними цілями розвитку економіки країни та її соціальної сфери. Для України ця загроза є суттєвою, оскільки прихід іноземних банків на початкових етапах експансії іноземного капіталу в банківську систему мотивувався стратегією «зняття вершків» – швидкого отримання великих прибутків за рахунок надання нових видів банківських послуг, зокрема в більшій мірі споживчого характеру;

- проведення іноземними банками спекулятивних операцій та надання неповного спектра банківських послуг. Як приклад можна навести ситуацію в банківському секторі України в другій половині 1990-х рр. У цей час основним мотивом приходу іноземних банків було здійснення інвестицій в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), за подальшого зниження ставок, за якими та відповідному зниженні спекулятивних прибутків такі банки покинули український ринок;

- загострення міжбанківської конкуренції, внаслідок якої іноземні банки опиняться у вигіднішому становищі порівняно з місцевими українськими банками. Останні, у свою чергу, можуть мати проблеми зі зниженням рівня прибутковості та утриманням своєї частки на ринку, що поставить їх під загрозу банкрутства та як наслідок створить загрози для фінансової стійкості банківської системи України загалом;

- загроза для економічної безпеки України у зв'язку з можливим неконтрольованим впливом іноземного капіталу та фінансових ресурсів. Як правило, іноземні банки виводять за кордон частину отримуваних в Україні доходів;

- вибіркове обслуговування клієнтів та надання банківських послуг лише галузям з високим рівнем прибутку і низькими ризиками. Сьогодні спостерігається ситуація, коли діяльність іноземних банків в Україні спрямована більше на обслуговування ринку споживчого кредитування та надання банківських послуг великим корпоративним клієнтам. Зауважимо, що такі стратегічно важливі для економіки країни галузі, як машинобудування, металургійна та хімічна промисловість, іноземними банками як пріоритетні не розглядаються через низьку кредитоспроможність та потребу у значному обсязі кредитування;

- посилення доларизації української економіки і загроза підризу стабільності національної грошової одиниці. Для подолання даної загрози в Україні на даний момент заборонено видачу кредитів в іноземній валюті, які до цього моменту були для іноземних банків основним напрямком розміщення ресурсів та отримання прибутків;

- ймовірність різкого відтоку іноземного капіталу в разі зміни економічної ситуації в Україні або у країні базування материнських структур іноземних банків. Також за умови погіршення економічної ситуації в Україні іноземні банки можуть переорієнтувати свою діяльність та скоротити обсяги кредитування або обмежити коло клієнтів;

– ускладнення банківського нагляду за діяльністю іноземних банків. Для уникнення такої загрози необхідно створити відповідне законодавче забезпечення та наділити органи нагляду необхідними повноваженнями у цій сфері;

– загострення соціальної напруги в країні. Під час купівлі українських банків іноземні власники, як правило, проводять реструктуризацію установи, наслідком якої можуть бути масові звільнення та відповідно зростання безробіття та соціальної невдоволеності серед населення. Водночас неспроможні конкурувати з іноземними банками місцеві банки можуть опинитися на грані банкрутства, що також є причиною зростання соціальної напруги.

Однією із загроз для банківської системи України після згоди на виконання низки вимог для вступу до СОТ вважалася загроза масового відкриття філій іноземних банків на території України. Однак, як засвідчує досвід останніх років, відкриття філій іноземних банків не набуло масовості та не створило загроз, як очікувалось. Але це не означає, що відкриття філій іноземних банків заборонено. Процедура відкриття філії є тривалою та потребує виконання великого переліку вимог і отримання дозволів від Національного банку України (НБУ). Натомість поширення набула інша форма входження іноземного капіталу в банківську систему України – купівля місцевих українських банків через укладання угод злиття і поглинання банків, що було досить вигідно для іноземних учасників, які отримували вже «готові до роботи» корпоративні банківські структури з філійною мережею та певним місцем на ринку.

Основні загрози присутності іноземних банків в Україні відображено на рисунку 2.

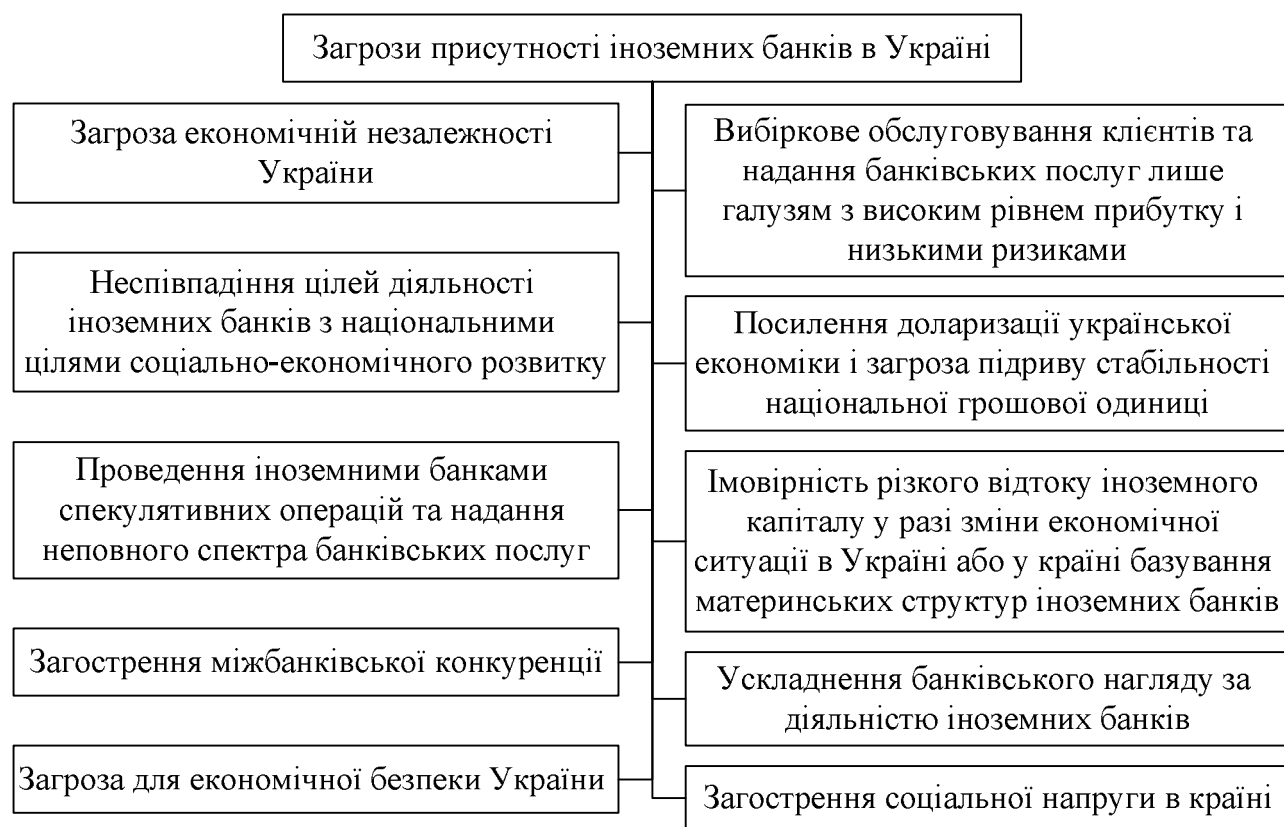

Рисунок 2 – Основні загрози присутності іноземних банків в Україні

Отже, наведений перелік загроз присутності іноземних банків в Україні є доволі значним та несе низку загроз для української економіки та економічної безпеки зокрема.

Висновки. Таким чином, розглянуті загрози присутності іноземних банків в Україні на сучасному етапі її розвитку є досить суттєвими і можуть створити низку проблем для вітчизняної економіки і банківської системи країни зокрема.

Однак враховуючи негативну сторону присутності іноземного банківського капіталу в Україні на сьогоднішній час, слід враховувати, що за різкого зменшення частки іноземного капіталу в банківській системі та виходу іноземних банків з українського ринку банківських послуг можна очікувати виникнення нових загроз, пов'язаних з перерозподілом внеску іноземних компаній у банківський сектор України та переорієнтацією діяльності інших банків у системі.

У такому аспекті найбільш доцільним буде розробка такого механізму регулювання та контролю діяльності іноземних банків в Україні з відповідним законодавчим полем, за якого частка іноземного капіталу в банківській системі країни не буде зростати і буде оптимальною для України; за виникнення проблемних ситуацій у іноземних банків їхні негативні наслідки будуть мінімальними та не відбиватимуться на банківському секторі України та її економіці.

Список літератури

1. Офіційний інтернет-сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://bank.gov.ua>>.
2. Геець В. Іноземний капітал у банківській системі України [Електронний ресурс] / В. Геець // Дзеркало тижня. – 2006. – № 26 (605). – 8-14 липня. – Режим доступу: <<http://dt.ua>>.
3. Єпіфанов А.О. Банки з іноземним капіталом як можлива загроза для національної економіки / А.О. Єпіфанов, Ф.І. Шпиг // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: I Міжнародна наук.-практ. конф. 25-26 травня 2006 р., ДВНЗ «УАБС НБУ»: [тези доповідей]. – Суми, 2006. – С. 7-8.
4. Галіцейська Ю.М. Вплив світової економічної глобалізації на присутність іноземного капіталу в банківській системі України / Ю.М. Галіцейська // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – Вип. IV, т. 2. – 2008. – С. 148-153.
5. Івасів І. Вплив іноземних банків на банківську систему України / І. Івасів, Р. Корнилюк // Вісник Національного банку України. – 2011. – С. 84-91.
6. Кубах Т.Г. Переваги та недоліки присутності іноземного капіталу в банківському секторі України / Т.Г. Кубах // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 157. – С. 86-89.
7. Пурій Г. Наслідки входження банківського іноземного капіталу на фінансовий ринок України [Електронний ресурс] // Науковий клуб «Sophus». – 2011. – Режим доступу: <<http://sophus.at.ua>>.